

NICU POHOAȚĂ

**POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI
ÎN TIMPUL RĂZBOAIELOR
BALCANICE
(1912-1913)**

**România și grupările politico-militare
ale Marilor Puteri**

Tehnoredactare: NICU POHOAȚĂ

Copyright © 2010, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POHOAȚĂ, NICU

**Politica externă a româniei în timpul războaielor
balcanice (1912-1913) : România și grupările politico-
militare ale Marilor Puteri / Nicu Pohoăță. - București :**
Pro Universitaria, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-709-5

342.9(075.8)

INTRODUCERE

Războaiele Balcanice (1912-1913) au reprezentat ultima etapă a derulării “Problemei orientale” și, totodată, un moment decisiv al procesului constituirii statelor naționale în Sud-Estul Europei. Declanșarea lor a fost, de fapt, un deznodământ al unei lungi evoluții istorice a popoarelor din regiune, care, treptat, pe parcursul secolului al XIX-lea și în primul deceniu al secolului al XX-lea, și-au pus bazele statelor naționale independente. Lichidarea dominației otomane în Peninsula Balcanică și reorganizarea politico-teritorială a acestui spațiu geografic au constituit mobilurile esențiale ale statelor naționale din zonă în eforturile lor de întregire a teritoriilor. Pe această bază, s-a putut ajunge la o colaborare între Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru împotriva Imperiului Otoman, în timpul Primului Război Balcanic.

Îndepărtarea stăpânirii otomane asupra ultimelor posesiuni ale Sublimei Porți din Europa avea să fie însă deosebit de complicată, datorită dificultăților legate de trasarea viitoarelor frontiere ale statelor care doreau să încorporeze teritoriile eliberate. Ca urmare a unei complexe evoluții istorice, teritoriile respective erau un adevărat mozaic sub raport etnic, iar încorporarea lor la statele naționale deja constituite reprezenta o sursă potențială de conflict pentru toate părțile interesate. Situația era complicată și prin faptul că unele popoare din zonă, precum albanezii sau românii sud-dunăreni, nu aveau o existență statală distinctă. La rândul său, Imperiul Otoman căuta să-și conserve cât mai mult din fostele sale teritorii europene, profitând de neînțelegerile dintre statele balcanice. Aliate și victorioase în Primul Război Balcanic, împotriva Imperiului Otoman, acestea s-au văzut, în scurt timp, în situația unei noi confruntări armate. Astfel, în Al Doilea Război Balcanic, taberele beligerante erau formate din foștii combatanți împotriva Imperiului Otoman: pe de o parte Serbia, Grecia și Muntenegru, iar pe de altă parte Bulgaria. De partea primei tabere au intrat în conflict Imperiul Otoman, dornic să-și recupereze din teritoriile pierdute, și România, care avea propriile interese la Sudul Dunării.

La fel ca pe întreaga perioadă a existenței “Problemei orientale”, care a dat naștere la numeroase “crize” internaționale în secolele anterioare, implicarea Marilor Puteri în desfășurarea Războaielor Balcanice a fost evidentă, fiind de natură să complice mult evoluția evenimentelor. Ea s-a manifestat pe plan politico-diplomatic și chiar militar, în anumite momente, datorită intereselor multiple care erau în joc. Marile Puteri, în virtutea politicii lor tradiționale, nu puteau să asiste pasive la desfășurarea unor evenimente care aveau drept consecință reorganizarea politico-teritorială a unei zone în care doreau să-și promoveze propriile interese. Mai mult de atât, Marile Puteri considerau că

asemenea modificări nu se puteau realiza decât cu acordul lor și, în acest context, interesele lor trebuiau să fie armonizate. De aici tentativa lor de revenire, în noile condiții internaționale, la politica “Concertului european”, în baza căreia Marile Puteri și-au arogat dreptul de a ratifica în cadrul unor congrese și conferințe periodice, schimbările politico-teritoriale înregistrate pe continent în perioada 1815-1878¹.

După 1878, contextul internațional a fost profund modificat, marcând, de fapt, începutul perioadei care avea să ducă la declanșarea Primului Război Mondial². Elementele esențiale ale noului cadru internațional au fost constituirea treptată a grupărilor politico-militare opuse ale Marilor Puteri, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, și intensificarea politicii de expansiune colonială, care a făcut ca raporturile internaționale să fie determinate, practic, de situația existentă pe întregul Glob pământesc. Mai multe crize internaționale, desfășurate la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, printre care se numără și Războaiele Balcanice din anii 1912-1913, au demonstrat tensionarea relațiilor dintre Marile Puteri, situate în grupări politico-militare opuse, și pericolul extinderii conflictului, prin posibilitatea declanșării unui război mondial. La fel ca și în cazul crizelor internaționale precedente, acest pericol a fost în cele din urmă îndepărtat temporar, dar tentativa Marilor Puteri de revenire la tradiționala politică a “Concertului european”, cu prilejul desfășurării Războaielor Balcanice”, pentru a impune statelor din Sud-Estul Europei propriile lor decizii, în cadrul unui congres european sau al unei conferințe internaționale, prin armonizarea intereselor lor în regiune, a eșuat. Acest fapt a fost evident, atât în ceea ce privește desfășurarea Conferinței de pace de la Londra, la sfârșitul Primului Război Balcanic, cât și în ceea ce privește tentativele de organizare a unei conferințe a Marilor Puteri, care să stabilească configurația politico-teritorială a Sud-Estului Europei la sfârșitul celui de-al Doilea Război Balcanic. În aceeași ordine de idei, pot fi menționate și tentativele de ratificare sau de revizuire a Tratatului de pace de la București, printr-un acord al Marilor Puteri, care făceau parte din grupări politico-militare opuse. Cu toate acestea, implicarea Marilor Puteri a fost esențială, atât pentru evoluția desfășurării operațiunilor militare în timpul celor două războaie balcanice, cât și pentru stabilirea noii configurații politico-teritoriale în regiune la sfârșitul acestora.

¹ Despre politica “Concertului european”, vezi pe larg excelenta lucrare, de mare erudiție, a unuia dintre cei mai mari istorici români de astăzi, Gheorghe Cliveti, *Concertul european. Un experiment în relațiile internaționale din secolul XIX*, Editura Enciclopedică, București, 2006. Autorul apreciază că această politică a funcționat doar în anii 1815-1822, pentru perioada ulterioară nefiind vorba decât de “căutarea în van de postludii la Concertul european”. *Ibidem*, p. 753-784.

² Vezi V. Cristian, *Diplomația României în slujba împlinirii idealului național*, în vol. *Cum s-a înfăptuit România modernă* (autori Gh. Platon, V. Russu, Gh. Iacob, V. Cristian, I. Agrigoroaiei), Editura Universității “Al. I. Cuza”, Iași, 1993, p. 245.

În timpul desfășurării Războaielor Balcanice, atenția opiniei publice europene era concentrată mai ales asupra evoluției operațiunilor militare și a raporturilor dintre statele balcanice angrenate în conflict, iar politica Marilor Puteri era urmărită pe un plan secundar. Abia după Primul Război Mondial, în urma publicării “marilor colecții” de documente diplomatice referitoare la “originile” Primului Război Mondial³, s-a putut pune în evidență complexitatea situației create prin implicarea Marilor Puteri în desfășurarea evenimentelor. S-a putut constata, astfel, că Marile Puteri aparținând celor două grupări politico-militare opuse, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, au depus eforturi politice și diplomatice considerabile, pentru a influența evoluția evenimentelor în conformitate cu propriile interese în zona Sud-Estului Europei. În acest context se înscriu și preocupările asidue ale Marilor Puteri, care aparțineau celor două grupări politico-militare opuse, pentru a influența deciziile de politică externă a României.

Atitudinea României în timpul Războaielor Balcanice a prezentat o situație particulară în raport cu a celorlalte state beligerante. Ea a evoluat, conform strategiei de politică externă a guvernului condus de prim-ministrul Titu Maiorescu, de la o poziție de neutralitate condiționată, în timpul Primului Război Balcanic, la una de intervenție armată în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic. Aprecierile față de politica externă a României, în diverse momente, au fost diferite în cancelariile diplomatice europene, iar opinia publică internațională a reacționat, nu de puține ori, într-o manieră ostilă, în ceea ce privește revendicările teritoriale ale României față de Bulgaria. Aceste aprecieri erau alimentate de temerea că diferendul teritorial româno-bulgar poate duce la extinderea conflictului, în situația în care toate eforturile ar trebui să fie depuse pentru aplanarea acestuia. Evoluția evenimentelor a demonstrat însă că intervenția armată a României, realizată la solicitarea sau cu acordul unor Mari Puteri, a fost de natură să contribuie în mod decisiv la încetarea ostilităților și la restabilirea păcii în regiune. Acest fapt a dus, în cele din urmă, la creșterea prestigiului internațional al statului român.

Politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice a fost abordată în istoriografie din unghiuri de vedere diferite. Ea a fost prezentată într-o manieră

³ Vezi îndeosebi *Documents diplomatiques français (1871-1914)* [1-re Série (1871-1900), 16 vol.; 2-e Série (1900-1911), 14 vol.; 3-e Série (1911-1914), 11 vol., Paris, 1929-1959; *British Documents on the Origins of the War (1898-1914)*, 11 volume în 13 tomuri, London, 1926-1938; *Mejdunarodnaia Otnošenija v epohu Imperializma* (seria a II-a, vol. XVIII-XXI; seria a III-a, vol. I-X), Moscova și Leningrad (Petersburg), 1931...; *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette. 1871-1914. Sammlung der Diplomatischen Akten des Auswärtigen Amtes*, 40 volume în 54 de tomuri, Berlin, 1922-1926; *Österreich-Ungarns Aussenpolitik von der Bosnischen Krise 1908 bis zum Kriegsausbruch 1914. Diplomatische Aktenstücke des Österreichisch-Ungarischen Ministeriums des Aussern*, 9 volume, Viena și Leipzig, 1930. Mai târziu a fost publicată “colecția italiană” *I Documenti Diplomatici Italiani*, seria a IV-a, 1 genaino 1908 – 2 agosto 1914, Roma, 1952...

generală în lucrări de sinteză, cu o problematică mai largă, așa cum este firesc, și a fost analizată, din mai multe perspective, în lucrări speciale. Din categoria lucrărilor de sinteză, sunt utile, pentru cunoașterea cadrului general al desfășurării Războaielor Balcanice și a politicii externe a României, cele referitoare la istoria Europei, istoria relațiilor internaționale, istoria statelor din Sud-Estul Europei și istoria românilor în epoca modernă. Din categoria lucrărilor speciale menționăm pe cele care se referă la problema “originilor” Primului Război Mondial, la relațiile internaționale și politica externă a României în perioada anterioară declanșării acestuia. O importanță particulară, din perspectiva temei noastre de cercetare, o prezintă lucrările care se referă la relațiile României cu statele din Sud-Estul Europei sau care abordează efectiv politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice, precum și cele care se referă la relațiile României cu Marile Puteri, care aparțineau celor două grupări politico-militare opuse, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere.

Se poate aprecia că istoriografia română și străină a reușit să elucideze aproape în întregime problematica legată de Războaiele Balcanice, prin valorificarea tuturor categoriilor de izvoare istorice. În acest context, politica externă a României a fost analizată și interpretată sub toate aspectele, începând cu istoricii care au fost contemporani cu evenimentele, până la cei de astăzi. Astfel, au fost puse în evidență, în diferite lucrări, în mod diferențiat și nuanțat, cadrul politic intern, rolul forțelor politice din România, activitatea diplomatică a statului român, relațiile României cu statele balcanice și cu Marile Puteri, rolul unor importante personalități în desfășurarea evenimentelor, participarea armatei române la Al Doilea Război Balcanic, reacția opiniei publice etc. Cu toate acestea, constatăm că interpretările de fond care s-au dat diverselor probleme analizate sunt în mare măsură diferite. Ele se încadrează într-o marjă largă de aprecieri, mergând de la simpla nuanțare a unor puncte de vedere până la angajarea unor veritabile controverse istoriografice.

Pentru început, considerăm că se cuvine să facem unele precizări conceptuale, menite să ofere cheia de înțelegere a politicii Marilor Puteri în timpul Războaielor Balcanice, implicit a orientării politicii externe a României în raport cu grupările politico-militare, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere. În istoriografia consacrată istoriei relațiilor internaționale s-a utilizat în mod obișnuit, foarte frecvent, pentru denumirea acestora din urmă, conceptul de “*alianțe politico-militare*” sau chiar acela de “*blocuri politico-militare*”. În opinia noastră, aceste formule lingvistice nu corespund realității, fiind generatoare de confuzii. Așa cum a demonstrat-o desfășurarea tuturor crizelor internaționale din perioada anterioară Războaielor Balcanice, Marile Puteri au acționat în funcție de propriile lor interese și de acordurile sau tratatele la care erau părți semnatare. Dacă se examinează caracterul acestor acte juridice internaționale, se constată că nu întotdeauna ele se definesc ca alianțe, cu obligații reciproce foarte ferme. Mai mult de atât, în cazul ambelor grupări politico-militare, unele dintre ele nu sunt

decât simple acorduri de împărțire a sferelor de influență. De aici libertatea de acțiune pe care au exercitat-o în anumite momente statele respective, cu prilejul crizelor internaționale menționate, ceea ce s-a materializat în evidențierea unor grade de coeziune diferite în cadrul fiecărei grupări politico-militare în parte. Acest fapt a fost foarte bine reflectat de politica Marilor Puteri și în timpul Războaielor Balcanice. De aceea, considerăm că este mai adecvată utilizarea conceptului de *“grupări politico-militare”*, în locul celor menționate. În plus, acest fapt ne permite să înțelegem mai bine orientarea politicii externe a României, stat care aparținea Triplei Alianțe, dar ca partener secundar, care nu avea încheiate acorduri directe cu toți membrii acestei grupări politico-militare.

Fără a intra în detalii, care în mod firesc își vor avea locul lor în cuprinsul lucrării, menționăm că orientarea politicii externe a României, în raport cu grupările politico-militare ale Marilor Puteri, a fost apreciată în mod diferit de către istoricii care au studiat problematica respectivă. Astfel, în timp ce unii specialiști consideră că strategia de politică externă a guvernului român s-a bazat în exclusivitate pe alianța cu Puterile Centrale, neînregistrându-se nicio schimbare de fond în orientarea politicii externe românești, alții consideră că în timpul Războaielor Balcanice, mai cu seamă în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic, a avut loc o veritabilă reorientare spre Tripla Înțelegere, concomitent cu o detașare de Tripla Alianță. Între cele două aprecieri extreme se înscriu diverse puncte de vedere mai nuanțate, care se raliază totuși, în cele din urmă, celor două aprecieri istoriografice amintite, formulate categoric și argumentate documentar. Plasându-se, mai mult sau mai puțin, în cadrul celor două paradigme de gândire, unii istorici consideră că acțiunea politico-diplomatică și militară a României se încadrează într-o politică “balcanică” bine definită a statului român, care trebuie, prin urmare, să fie apreciată ca având o conotație strict legată de evenimentele din Sud-Estul Europei, în timp ce alții însă neagă existența clară a unei astfel de politici și consideră că intrarea României în Al Doilea Război Balcanic a fost legată mai mult de “problema națională” a românilor din Transilvania, fiind un prim război împotriva Austro-Ungariei în vederea întregirii național-statale.

Aprecieri diferite s-au dat în istoriografie și în legătură cu rolul Marilor Puteri în evoluția evenimentelor din timpul Războaielor Balcanice și cu gradul lor de implicare în stabilirea configurației politico-teritoriale a Sud-Estului Europei la sfârșitul acestora. Astfel, în timp ce unii istorici, mai numeroși, consideră că relațiile dintre statele beligerante, evoluția operațiunilor militare în timpul celor două războaie balcanice și înțelegerile finale dintre statele care fuseseră angrenate în conflict, realizate cu prilejul Conferinței de pace de la București, au avut un rol major, chiar exclusiv, în stabilirea noilor realități politico-statale din respectiva zonă geografică, alții, mai puțini, consideră că implicarea Marilor Puteri a fost esențială, atât în ceea ce privește rezultatele războaielor sub raport strict militar, cât și în ceea ce privește stabilirea hărții politice a teritoriilor de la Sudul Dunării la sfârșitul acestora. Este evident, din această perspectivă, că unii istorici au

analizat evenimentele mai mult ca fiind o “criză balcanică”, regională, în timp ce alții au avut în vedere că a fost de fapt o “criză internațională”, iar implicarea Marilor Puteri a fost majoră, cu toate consecințele care au decurs din aceasta.

Se cuvine să menționăm și faptul că în istoriografia română și străină s-au formulat aprecieri diferite în legătură cu modul în care trebuie evaluată, din perspectivă istorică, politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice. Astfel, în timp ce unii istorici consideră că politica externă a statului român a fost pe deplin justificată, fiind de natură să contribuie, prin participarea la Al Doilea Război Balcanic, la restabilirea păcii în Sud-Estul Europei, alții manifestă o atitudine de dezaprobare, apreciind că implicarea României a fost o greșeală gravă, care a dus la crearea unor animozități pe termen lung în relațiile româno-bulgare. Aceștia din urmă au în vedere că dobândirea de către România a Cadrilaterului prin Pacea de la București din 1913 a făcut ca cele două state să se afle în tabere diferite în timpul Primului Război Mondial, cu implicații negative pentru participarea armatei române la marele război pentru întregirea neamului, când acțiunile militare ale Bulgariei dinspre Sud au creat mari dificultăți, care au contribuit la eșecul campaniei din 1916 și la ocuparea celei mai mari părți a țării de către trupele inamice. În aceeași ordine de idei, s-a făcut aprecierea că stăpânirea de către România a Cadrilaterului a fost un nod al discordiei în relațiile româno-bulgare și în perioada interbelică, iar retrocedarea acestuia în 1940 nu a fost decât o consecință a acestui fapt. Fără a ne angaja, cel puțin deocamdată, în această dispută istoriografică, evidențiem doar faptul că abordarea politicii externe a României din perspectiva studierii “originilor” celor două războaie mondiale ale secolului al XX-lea este de natură să contribuie la reevaluarea sau reconsiderarea unor aprecieri și să conducă la elaborarea unor construcții istoriografice mai apropiate de adevărul istoric.

Se poate constata că după aproape o sută de ani de la desfășurarea Războaielor Balcanice interpretările istorice date evenimentelor sunt diferite sau chiar contradictorii, în toate statele care atunci au fost implicate, fiind influențate de o multitudine de factori, dintre care cei politici sau naționali au un rol foarte important. Aprecierea este valabilă pentru analizele istoriografice realizate în toate statele din Sud-Estul Europei, deoarece disputele teritoriale creează de cele mai multe ori animozități și resentimente pe termen lung, care au reverberații și în scrierea istoriei. De aceea, considerăm că numai într-un spirit de reconciliere istorică, prin asumarea trecutului, așa cum a fost el, de către toate părțile, se poate ajunge la o mai bună cunoaștere a evenimentelor respective. În acest context, judecarea faptelor în contextul epocii în care s-au produs și nu de pe pozițiile prezentului are o importanță esențială.

Toate aceste considerații m-au îndemnat să scriu această carte, cu dorința de a contribui, atât cât se va putea, la clarificarea unor aspecte controversate privind politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice. În centrul analizei se va afla studierea relațiilor României cu Marile Puteri care aparțineau celor două

grupări politico-militare opuse, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, deoarece considerăm că acestea au avut un rol major în adoptarea deciziilor importante ale guvernului român în timpul desfășurării evenimentelor. În plus, clarificarea orientării politice a statului român considerăm că este utilă pentru a evalua mai obiectiv politica Marilor Puteri în Sud-Estul Europei, zonă din care, ulterior, la numai un an de Pacea de la București, s-a declanșat Primul Război Mondial.

Demersul nostru istoriografic este îngreunat de faptul că România este printre puținele țări din Europa care nu și-a publicat, într-o colecție completă și coerentă, documentele de politică externă privitoare la “originile” Primului Război Mondial. Dacă în majoritatea țărilor din Europa s-au depus eforturi mari în acest sens, nu același lucru se poate spune și despre România. În acest domeniu, realizările sunt foarte modeste, comparativ cu alte țări⁴, documentele publicate, restrânse ca arie problematică, nepermițând o reconstituire cursivă a desfășurărilor diplomatice pe plan extern ale statului român pentru întreaga perioadă care a premers Marelui Război. Referitor la politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice, dispunem de colecția de documente intitulată *Cartea Verde*⁵, dar aceasta are un caracter particular, făcând parte din categoria “cărților de culoare”⁶. Această colecție a fost alcătuită de guvernul condus de Titu Maiorescu, pentru a se justifica în fața parlamentului politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice. Fiind o colecție de documente alcătuită cu scop politic, ea trebuie să fie studiată de istorici cu spirit critic, prin coroborarea documentelor respective cu informații provenite din alte categorii de izvoare. Cu toate acestea, importanța ei nu trebuie să fie subestimată, fiind principalul izvor istoric pentru cercetătorii acestei probleme. În afară de această colecție de documente, istoricii au la dispoziție o diversitate de surse primare pentru

⁴ Vezi în acest sens, de pildă, colecțiile sârbă și bulgară: *Die auswärtige Politik Serbiens. 1903-1914*, 3 volume, Berlin, 1928-1931 (“Colecția Boghicevici”); *Diplomateski Dokumenti po namesata na Bălgarija v evropejskata vojna*, Sofia, 1920-1921 (tradusă și în limba franceză: *L'entrée en guerre de la Bulgarie d'après les documents diplomatiques bulgares*, “Revue d'histoire de la Guerre Mondiale”, vol. III și IV, 1931).

⁵ Documentele cuprinse în această colecție au fost reeditate de istoricul Stelian Neagoe în volumul Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 160-240.

⁶ Dintre documentele relative la relațiile internaționale, “cărțile de culoare” au un specific bine conturat, fiind colecții limitate de documente diplomatice pe care un guvern sau șef de stat dispuneau să fie publicate, de obicei în timpul unei crize internaționale, spre a informa parlamentul în legătură cu activitatea desfășurată. Deoarece copertile cu care erau “legate” acele grupaje sau seturi de documente aveau o anumită culoare, devenită “tradițională” în cazul fiecărui guvern sau stat, ele au primit denumirea de “cărți de culoare”. Cele britanice, de exemplu, erau albastre (**Blue Books**), cele franceze galbene (**Livres Jaunes**), cele germane albe (**Weissbücher**), cele austriece roșii (**Rotbücher**), cele italiene verzi (**Libri Verdi**), cele rusești portocalii (**Oranjvâie Knighi**), ca și cele bulgare, cele belgiene gri (**Livres Gris**) etc. Vezi amănunte în Gh. Cliveti, *Izvoarele istoriei relațiilor internaționale. Epoca modernă*, Iași, 1993, p. 152-165.

reconstituirea evenimentelor: documente de arhivă, dezbaterile parlamentare, presa, memoriile, jurnale ș. a.

Fără a neglija aceste categorii de izvoare, utilizate masiv, de altfel, în istoriografia referitoare la Războaiele Balcanice, ne vom concentra atenția, în acord cu subtitlul lucrării noastre, asupra documentelor diplomatice cuprinse în “marile colecții” de documente referitoare la “originile” Primului Război Mondial, menționate deja, insistând în mod deosebit asupra acelor care provin din statele care făceau parte din Tripla Înțelegere, respectiv Franța, Anglia și Rusia. Considerăm că studiul critic al acestora din urmă este în măsură să înlăture, în opinia noastră, unele confuzii din istoriografie referitoare la orientarea politicii externe a României în timpul Războaielor Balcanice. Coroborat cu acestea, vor fi utilizate documente aflate în Colecția de microfilme, existentă la Arhivele Naționale Istorice Centrale, care cuprind îndeosebi corespondență diplomatică referitoare la România aflată în arhive din alte țări, precum și documente aflate în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, care cuprind rapoarte politice ale reprezentanților României în alte state, preocuparea noastră fiind mai cu seamă pentru a le pune în valoare pe cele provenite din capitalele Marilor Puteri.

Prin problematica pe care o abordează, lucrarea se adresează în principal mediului academic, cadrelor didactice universitare, cercetătorilor, studenților, specialiștilor în domeniul istoriei, în speranța că aceștia vor găsi în paginile cărții teme de reflecție pentru reevaluarea unor puncte de vedere sau interpretări istoriografice. Totodată, prin felul în care este concepută, fără a avea totuși un caracter didactic, cartea se adresează tuturor celor care lucrează în domeniul învățământului, fiind utilă profesorilor de istorie din învățământul preuniversitar, precum și elevilor, mai cu seamă celor din clasele terminale de liceu. Nu în ultimul rând, prin modul în care este redactată, considerăm că lucrarea noastră poate fi de folos tuturor iubitorilor de istorie, fiind accesibilă unui public larg, chiar dacă preocupările unora nu sunt constante în acest domeniu.

Ne exprimăm speranța că toți cei care vor avea interesul și răbdarea de a citi sau măcar de a răsfoi această carte vor avea bucuria unei lecturi interesante, instructive și plăcute.